

Fra Udlandet.

Budapest. — Lønbevægelser og Strejker i Schweiz.

Budapest.*)

Budapest har nu over en halv Million Indbyggere (i 1891 c. 506,000 Indb.), og staar (eller stod i 1891) som Nr. 11 blandt Evropas Storbyer: foran den staar London (4,2 Mill. Indb.), Paris (2,4), Berlin (1,6), Wien (1,4), St. Petersborg (1 Mill.), Konstantinopel (0,9), Moskau (0,8), Glasgow (0,7), Neapel og Liverpool (noget over $\frac{1}{2}$ Mill. Indb.). Umiddelbart efter Budapest følge Birmingham, Warschau, Madrid og Bruxelles (alle c. $\frac{1}{2}$ Mill.).

Siden forrige Aarhundredes Begyndelse er Budapests Folkemængde voxet, som nedenstaaende Tal udvise:

Aar.	højre Bred (Ofen og Alt-Ofen).	venstre Bred (Pest).	Budapest.
1720 . . .	9,600	2,600	12,200
1821 . . .	33,000	45,000	78,000
1841 . . .	39,000	68,000	107,000
1851 . . .	50,000	128,000	178,000
1870 . . .	70,000	200,000	280,000**)
1881 . . .	76,000	284,000	370,000**)
1891 . . .	92,465	399,772	506,384**)

*) Af: »Die Hauptstadt Budapest im Jahre 1891. Resultate der Volksbeschreibung und Volkszählung. Von Josef Körösi und Gustav Thirring. Uebersetzung aus dem Ungarischen. Berlin, 1895. Puttkammer u. Mühlbrecht.« Et omfattende, med talrige kartografiske Fremstillinger udstyret Værk.

**) Hovedsummen (Budapest) er inklusive, Enkeltsummerne eksklusive Militær.

Fra Udlandet.

Budapest. — Lønbevægelser og Strejker i Schweiz.

Budapest.*)

Budapest har nu over en halv Million Indbyggere (i 1891 c. 506,000 Indb.), og staar (eller stod i 1891) som Nr. 11 blandt Evropas Storbyer: foran den staar London (4,2 Mill. Indb.), Paris (2,4), Berlin (1,6), Wien (1,4), St. Petersborg (1 Mill.), Konstantinopel (0,9), Moskau (0,8), Glasgow (0,7), Neapel og Liverpool (noget over $\frac{1}{2}$ Mill. Indb.). Umiddelbart efter Budapest følge Birmingham, Warschau, Madrid og Bruxelles (alle c. $\frac{1}{2}$ Mill.).

Siden forrige Aarhundredes Begyndelse er Budapests Folkemængde voxet, som nedenstaaende Tal udvise:

Aar.	højre Bred (Ofen og Alt-Ofen).	venstre Bred (Pest).	Budapest.
1720 . . .	9,600	2,600	12,200
1821 . . .	33,000	45,000	78,000
1841 . . .	39,000	68,000	107,000
1851 . . .	50,000	128,000	178,000
1870 . . .	70,000	200,000	280,000**)
1881 . . .	76,000	284,000	370,000**)
1891 . . .	92,465	399,772	506,384**)

*) Af: »Die Hauptstadt Budapest im Jahre 1891. Resultate der Volksbeschreibung und Volkszählung. Von Josef Körösi und Gustav Thirring. Uebersetzung aus dem Ungarischen. Berlin, 1895. Puttkammer u. Mühlbrecht.« Et omfattende, med talrige kartografiske Fremstillinger udstyret Værk.

***) Hovedsummen (Budapest) er inklusive, Enkeltsummerne eksklusive Militær.

Tilvæksten har altsaa været enorm, og man finder neppe nogen anden Storby i Evropa, der kan opvise Magen dertil (— i Begyndelsen af forrige Aarhundrede levede der i Berlin 55,000, i Neapel 300,000, ja i Paris endog 720,000 Indb.; i København omtrent 70,000 Indb.*).

Den gennemsnitlige aarlige Tilvæxt udgjorde i Budapest, absolut og relativt:

Tidsafsnit.	Personer.	pCt.
1720—1799	531	4,35
1799—1810	553	1,02
1810—1821	1,667	2,76
1821—1831	2,410	3,07
1831—1841	453	4,41
1841—1851	7,083	6,61
1851—1870	5,385	3,03
1870—1881	8,220	2,93
1881—1891	13,562	3,66

Faldet i Tilvæksten efter 1851 sættes i Forbindelse med den ulykkelige Udgang, den ungarske Frihedskrig havde faaet. I de sidste tyve Aar, 1870—91, voxede Folkemængden med 226,000 Individier, en i Sammenligning med tidligere Tider ganske enorm Tilvæxt, hvoraf kun c. 22,000 skyldtes Fødsels-Overskud, over 200,000 derimod Indvandrings-Overskud.

Som de ovenstaaende Tal udvise, er det især Pest's Befolkning, der er voxet. I forrige Aarhundredes Begyndelse var Pest en elendig lille By, Ofen derimod

*) I København levede der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede cirka 6 Gange flere Mennesker end i Budapest, og endnu i 1840 staar København foran, — men ved Aarhundredets Midte vender Forholdet sig.

endel mere; men allerede i Begyndelsen af dette Aarhundrede har Pest faaet et godt Forspring; i 1851 lever der mere end to Gange flere i Pest end i Ofen; i 1870 endog tre Gange flere, og nu mere end fire Gange flere. To Ting have befordret denne Udvikling: først de topografiske Forhold, Bjerge og Vande, der have vanskeliggjort Udvidelser for Ofen, medens Pest ikke havde den Slags Hindringer at overvinde, — dernæst den politiske Bevægelse, der har udkaaret Pest til Sæde for Regeringsmyndighederne og alt hvad dermed hører sammen.

Trosbekendelser i Budapest.

For 200 Aar siden fik Budapest det Privilegium, at kun Katholiker skulde taaes bag Byens Mure, — men i vor Tid vise de store Byer sig netop fortrinsvis som Hjemsted for religiøs Tolerance, og Budapest har da ogsaa mere og mere aabnet sine Porte for Ikke-Katholiker. Af Budapestes Befolkning var i

	1870. pCt.	1881. pCt.	1891. pCt.
Katholiker	72,33	67,39	64,71
Lutheranere	5,29	5,54	5,59
Reformerte	4,81	6,09	7,42
Jøder	16,60	19,74	21,03
Forskellige Trosbekendelser	0,97	1,24	1,25
	100,00	100,00	100,00

I de sidste 21 Aar (1870—91) steg Tallet
 paa Katholiker med 60,9 pCt.
 — Lutheranere — 90,2 —
 — Jøder — 128,0 —
 — forskellige Trosbekendelser — 132,1 —
 — Reformerte — 177,6 —

I de sidste 10 Aar, 1881—91, var Tilvæksten, udtrykt i absolute og i Procent-Tal, saaledes:

	Absolut Tilvæxt.		Tilvæxt-Procent.		Tils.
	Fødsels- overskud.	Indvandnings- overskud.	Føds.- ovsk.	Indv.- ovsk.	
Katholiker . .	7,968	67,144	3,3	29,0	32,3
Lutheranere .	1,232	6,276	6,2	31,9	38,1
Reformerte .	2,109	12,348	9,7	57,1	66,8
Jøder	9,798	22,352	13,9	31,9	45,8
Andre . . . ÷	2,172	3,935	—	—	40,0
	tils. 18,934	112,055	5,3	31,5	36,8

Forholdet mellem Nationaliteter og Trosbekendelser ses af følgende Tal for Aaret 1891:

	Ungarere. pCt.	Tyskere. pCt.	Slovaker. pCt.	Andre. pCt.
Katholiker	62,19	26,65	6,76	4,40
Protestanter	58,58	25,70	14,55	1,17
Reformerte	96,45	2,33	0,48	0,74
Jøder	75,02	22,86	1,29	0,83
Andre	49,83	5,13	6,27	38,77
	ialt . . . 67,09	23,74	5,58	3,59

Nationalitets-Forhold i Budapest.

	1881. pCt.	1891. pCt.
Ungarere	56,73	67,09
Tyskere	34,35	23,74
Slovaker	6,15	5,58
Andre	2,77	3,59

Den ungarske Befolkning voxede i de to Aar med 125,000 Individder; den tyske formindskedes med 7,000 Individder. Forklaringen ligger ingenlunde blot i

Indvandringsforholdene, men ogsaa for en stor Del i Tyskernes store Evne til at lade sig opsuge, Assimileringssevne. Tyskerne have deres Hovedkvarter i Ofen (her næsten 40 pCt. Tyskere, i Alt-Ofen endog lidt over 50 pCt. Tyskere); svagere ere de repræsenterede i Pest (her kun 20 pCt. Tyskere; i et af Pests Distrikter endog knap 13 pCt. Tyskere). Ungarerne staa med 53 pCt. i Ofen, med 70 pCt. i Pest (i et Distrikt 81 pCt. Ungarere).

Blandt de yngre Individuer (Børn og unge Mennesker under 20 Aar) er den ungarske Nationalitet særligt dominerende: cirka 75 pCt. Ungarere, cirka 20 pCt. Tyskere. I de højere Aldersklasser træde Tyskerne stærkere frem: i Aldersklassen 50—60 Aar er der saaledes endel over $\frac{1}{3}$ Tyskere og kun lidt over $\frac{1}{2}$ Ungarere; ja blandt Personer over 60 Aar er der endog næsten ligesaa mange Tyskere (43,51 pCt.) som Ungarere (45,58 pCt.).

Budapesternes Sprogfærdighed.

I tidligere Tider var Tysk det herskende Sprog i Budapest, og endnu i 1881 taltes Tysk af 74 pCt. af Befolkningen, Ungarsk kun af 70 pCt. Dette Forhold har nu forandret sig saaledes, at i 1891 taltes

Ungarsk	af 83 pCt. af Befolkningen,
Tysk	- 64 — - -
Slovakisk	- 14 — - -

I Pest tales Ungarsk af 85 pCt., Tysk af knap 62 pCt. I Ofen derimod tales Ungarsk kun af 73 pCt., Tysk af 75 pCt. af Befolkningen.

Betegnende er det, at blandt Børnene tales Tysk kun af 37 pCt., blandt de Voxne derimod af 70 pCt.

(af hele Befolkningen, som ovenfor angivet, 64 pCt.). Ungarsk tales derimod gennemgaaende, baade blandt Børn og blandt Voxne, af c. 83 pCt.

Kun Ungarsk	tales af	30,03	pCt.
— Tysk	— -	12,05	—
— Slovakisk	— -	2,29	—
— andre Sprog	— -	0,98	—
Ungarsk og Tysk	— -	43,19	—
Ungarsk og Slovakisk	— -	2,38	—
Tysk og Slovakisk	— -	1,67	—
Ungarsk, Tysk og Slovakisk	— -	7,41	—

Af Budapestere med Ungarsk til Modersmaal kan noget over Halvdelen ogsaa Tysk. Allerede temmeligt tidligt begynde de ungarske Børn i Budapest at lære Tysk. I Aldersklassen 0—5 Aar tale 92 pCt. kun Ungarsk, 8 pCt. tillige Tysk; i Aldersklassen 5—10 Aar 60 pCt. kun Ungarsk, 38 pCt. tillige Tysk; i Aldersklassen 10—15 Aar 42 pCt. kun Ungarsk, 54 pCt. tillige Tysk. Blandt de voxne Budapestere med ungarsk Modersmaal kunne i Almindelighed ca. 60 pCt. tillige Tysk.

Blandt Budapestere med tysk Modersmaal sker det ganske jævnlige, at Ungarsk allerede læres i Barnekamret. Af Budapestere med tysk Modersmaal tales nemlig Ungarsk

af 13,5 pCt. i Aldersklassen	0—5 Aar
- 58,4 — - —	5—10 —
- 85,4 — - —	10—15 —
- 74,5 — - —	15—20 —
- 65,1 — - —	20—25 —
- 55,9 — - —	25—30 —

Blandt de ældre Personer med tysk Modersmaal er Færdigheden i Ungarsk ringere; i de højere Aldersklasser taler kun c. Halvdelen (30—45 Aars-Klassen), resp. c. en Tredjedel, (45—60 Aar), ja endog kun noget over en Fjerdedel (i Alderen over 60 Aar) tillige Ungarsk.

Budapestes Magyarisering

er et Faktum, der atter og atter fremhæves i det Værk, vi her gøre Uddrag af. I gamle Dage var Pest en udpræget ungarsk By; men under Tyrker-Regimentet 1526 til 1685 kom baade Pest og Ofen i Forfald, og efter Fordrivelsen af Tyrkerne blev begge Byer befolkede af tyske Kolonister; — dog udgjorde endnu i 1720 Ungarerne $\frac{1}{5}$ af Pestes Befolkning, medens Tyskerne udgjorde c. $\frac{1}{3}$; i Ofen fandtes der dengang 38 pCt. Tyskere, 32 pCt. Serbere og kun 8 pCt. Ungarere. Alligevel — trods Tyskernes Overmagt, trods Tilsidesættelsen af alt Ungarsk, trods de hensynsløse Germanificerings-Bestræbelser — voxede det ungarske Element sig efterhaanden stærkt, og da den østrigske Regering i 1851 for første Gang undersøgte Forholdet statistisk, opdagede den til sin Forbavselse, at der i Pest levede ligesaa mange Ungarere som Tyskere; i 1881 udgjorde Ungarerne 57 pCt. og i 1891 67 pCt. af Budapestes Befolkning. »Det ungarske Elements Væxt synes saaledes aldeles ikke at være et kunstigt skabt Resultat; den var tværtimod bleven en i Statens politiske Forhold begrundet historisk Nødvendighed. De Forholdsregler, Kommunalbestyrelsen for 25 Aar siden tog for at nationalisere Almueskolen, har vel fremskyndet, men ingenlunde fremkaldt den naturlige

Magyariseringsproces's Forløb. Dette Kommunalbestyr-
elsens vigtige Skridt udsprang af en klar Erkendelse
af dens nationale Opgave; det var dikteret af Selv-
opholdelsens uafviselige Pligt og af en berettiget national
Selvfølelse.«

En Undersøgelse af hvilke Forskydninger med
Hensyn til Nationalitet, der finde Sted i Familiernes
Skød, udviser følgende: De ungarske Familier be-
holde ogsaa ungarske Børn; hvad Ungarerne tabe (til
Tyskerne) er i alt Fald kun c. 2 pCt.; de beholde selv
de 98 pCt. De slovakiske Familier afgive til Un-
garerne c. 42 pCt., til Tyskerne c. 11 pCt., og beholde
selv kun c. 47 pCt. af deres Børn. De tyske Familier
afgive af deres Børn til Ungarerne 48 à 49 pCt., og
beholde selv c. 51 pCt. Altsaa: Ungarerne tabe lidt
og vinde meget fra de øvrige Nationaliteter; de ab-
sorberer meget og absorberes selv kun i meget ringe
Omfang; Slovakerne tabe meget og vinde næsten slet
intet; Tyskerne indtage en Mellestilling: sporadisk
kunne de vinde lidet, men deres Tab ere altid meget
store, de lade sig efter en meget stor Maalestok ab-
sorberer. Nationalitetens Resistens, d. v. s. dens
Evne til at modstaa de øvrige Nationaliteters assimilerende
Indflydelser, finder sit Udtryk i den Procentsats,
som de Børn, der holdt fast ved deres Forældres
Sprog, opvise. Denne Procentsats udgjorde

	1881.	1891.
blandt de ungarske Familier	95,3	97,8
— - tyske	63,8	51,1
— - slovakiske	38,7	47,0

Naar i enkelte Tilfælde tyske og ungarske Familier
have maattet afstaa Børn til Slovakerne, har Grunden

sandsynligvis oftest været den, at Moderen i de paa-gældende tyske og ungarske Familier har været slovakisk. Saaledes forklares Slovakernes, forøvrigt yderst sjeldne, Erobringer. Deres Tab ere let forklarlige: de kunne vanskeligt klare sig i det økonomiske og kulturelle Liv med deres Slovakisk; de tvinges af Forholdene næsten til at opgive det. »Hos de paa et betydeligt højere Kulturtrin staaende Tyskere kan der ikke være Tale om en saadan Tvang; her er det Tyskernes patriotiske Sans og en rigtig Erkendelse af deres egne Interesser, der bevirker Assimileringsprocessen.«

Analfabeterne

udgjorde i 1891 26,5 pCt. (blandt Kvinderne endog 31,2 pCt., blandt Mændene 21,5 pCt.) af Budapestes Befolkning. Dette er naturligvis ikke saa stor en Procent som den, der kan træffes i italienske Byer (i Messina f. Ex. 76 pCt., i Palermo 66 pCt., i Neapel 60 pCt., i Venedig 42 pCt., i Rom 39 pCt., i Florens 37 pCt., i Genua 36 pCt., i Mailand 28 pCt. Analfabeter); heller ikke saa stor en Procent som den, de ungarske Provinsbyer opvise, — men dog en uheldig stor Procent. I 1881 var Procenten 32, i 1871 endog næsten 37 pCt.; Bedringen er altsaa iøjnefaldende; thi medens Skolevæsenet tidligere meget forsømtes, har man i den nyere Tid reformeret godt. Resultaterne heraf afspejle sig ogsaa i Tabellerne over Tallet af Analfabeter i Forhold til Alderen. Analfabeternes Procenttal var

i Aldersklassen	10—15 Aar	4,9
·	— 15—20 —	8,0
·	— 20—25 —	9,9
·	— 25—30 —	13,6
·	— 30—35 —	18,0

og stiger saaledes stadigt, indtil det i Alderen over 60 Aar naar 32,2.

Analfabeternes forskellige Hyppighed i de forskellige Trossamfund ses af følgende Tal. Blandt Individder, der var mere end syv Aar gamle, fandtes af Analfabeter:

blandt Jøderne	8,6 pCt. Analfabeter
— Reformerte	11,8 — —
— Lutheranere	12,0 — —
— Katholiker	19,0 — —

Analfabetismens forskellige Udbredthed blandt Ungarer, Tyrkere og Slovakere ses af følgende Tal. Blandt Individder, der vare over syv Aar, taltes i 1891 i Budapest af Analfabeter:

	Mandkøn. pCt.	Kvindekøn. pCt.	Begge Køn. pCt.
blandt Ungarere	6,5	17,5	12,1
— Tyrkere	10,6	24,7	18,2
— Slovakere	30,9	49,2	41,0

Det er karakteristisk, at de ungarske Børn meget tidligere end de tyske og de slovakiske lære at læse og skrive. Grunden er den, at Undervisningen i Skolerne næsten uden Undtagelse meddeles paa Ungarsk, hvilket naturligvis bereder de Børn, der ikke have Ungarsk til Modersmaal, Vanskeligheder. »Den skolepligtige slovakiske Befolknings Analfabetisme, der endog i den skolepligtige Alder ikke gaar ned under 10 pCt., viser tydeligt, med hvilke Vanskeligheder Budapestes Skoleforvaltning har at kæmpe, og hvorledes det selv med de største Ofre ikke er muligt at bringe Byens statistiske Gennemsnits-Dannelsesgrad

saa højt op som i andre, mere heldigt stillede Byer, hvis Arbejderbefolkning er mindre fluktuerende og mindre udannet hjemmefra. De største Skole-Udgifter vilde ikke kunne forhindre, at forbigaaende tilstedeværende Daglejere føre deres skolepligtige Børn til Arbejde, og at den store Mængde Analfabeter, der befinder sig blandt de Voxne, som strømme til Byen, trykker hele Byens Gennemsnits-Dannelsesgrad ned. Saaledes repræsenterer Hovedstadens intellektuelle og moralske Tilstand ikke udelukkende egen Fortjeneste og egen Skyld, men afspejler tillige de i det hele Land herskende Forhold.«

A. P.-St.

Lønbevægelser og Strejker i Schweiz siden 1860.

En Oversigt herover indeholdes i det Schweiziske Arbejdersekretariats Aarsberetning for 1894. Det er et betydeligt Arbejde, der er nedlagt i denne lille Bog, og om det end ikke har kunnet undgaas, at Fremstillingen paa mange Punkter har faaet en bestemt Partifarve, vil det store Raamateriale, som her er samlet, dog altid være af Værdi for den, der vil studere Arbejderbevægelsernes Historie fra Grunden.